

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О.А. А.С.Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості // *Національна освіта у контексті творчості А.Макаренка: Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003. С. 6-10.*
2. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Собрание сочинений в 7 томах. Том 1. М.: Изд-во АПН, 1957. С. 13-644.

**ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ»**

*Білаш В. П., Гринь В. Г., Свінцицька Н. Л.
Полтава, Україна*

В умовах значної кількості інформаційних джерел, технологій, форм та методів навчання вузівська лекція залишається провідною формою навчання у закладах вищої медичної освіти. Разом із тим перед сучасним лектором з'являються нові завдання, модерувати та систематизувати навчальний матеріал, пов'язуючи його практикою професійної діяльності, забезпечувати науковість, сучасність, доступність, єдність форми і змісту та органічний зв'язок з іншими формами навчальних занять. Поряд із систематичним наданням фундаментальних, теоретичних основ науки лектор має висловлювати свої наукові ідеї, власне ставлення до питань предмету, своє творче розуміння його сутності та перспектив розвитку.

Головне призначення лекції – закладати основи наукових знань, визначати напрямок, основний зміст і характер інших форм (лабораторної, практичної, самостійної, індивідуальної, науково-дослідної тощо) роботи здобувачів вищої освіти. Сучасна лекція має бути по формі й змісту проблемною, доказовою, цікавою, емоційною, аргументованою й емоційною, містити достатню кількість яскравих і переконливих прикладів, фактів, обґрунтувань, мати чітко виражений зв'язок із практикою, розкривати протиріччя і вказувати шляхи їх вирішення, ставити перед слухачами питання для роздумів, володіти силою логічної аргументації і викликати у майбутніх фахівців необхідний інтерес пізнання, давати напрямок для самостійної роботи, активізувати мислинневу діяльність студентів та підйом інтелектуальної енергії, викликати рух думки, спрямовувати на відповідну розумову реакцію [4].

Особливо гостро це питання стоїть у медичній освіті, де лекція покликана викликати у майбутніх медиків роздуми, підказувати напрям самостійної роботи, спонукати до дії, бути школою наукового мислення. Цього можливо досягти шляхом впровадження на лекціях інноваційних

форм навчання [1]. Наприклад, інтерактивні форми навчання не тільки дозволяють проявитися здібностям кожного студента, але й активно сприяють їх формуванню та вдосконаленню, дають можливість створити ситуацію, в якій би майбутні фахівці відкривали та конструювали знання. Творчо мислити треба вчити на всіх заняттях, в тому числі і на лекціях, тому що вони вимагають активності, вольових емоційних якостей, тривалої підготовки та напруженого праці.

На нашу думку до переваг інтерактивних лекцій слід віднести: можливість сконцентрувати увагу студентів на аудиторній діяльності, проекспериментувати з різними освітніми технологіями, студентам – обговорити і закріпити в пам'яті отриману інформацію, уточнити незрозумілі питання приймати спільні рішення щодо заданої проблеми та отримати задоволення від процесу навчання. Під час читання лекції має місце двостороння розумова діяльність – викладача та студентів. Викладач має дотримуватися правила: поставлена та прийнята аудиторією навчальна проблема має бути вирішена остаточно [3]. Інтерактивна лекція дає можливість студентам працювати індивідуально, у парах чи невеликими групами. Правильно організована лекція дозволяє викладачеві зрозуміти, наскільки добре та швидко студенти засвоюють пропонований ним навчальний матеріал.

Традиційно інтерактивні лекції у Полтавському державному медичному університеті проводяться із застосуванням наступних активних методів навчання: фасилітація; керована дискусія чи розмова; модерація; демонстрація слайдів чи навчальних фільмів; вправа акваріум, мозковий штурм та інших.

Активно впроваджується різноманітні інноваційні типи лекцій:

– лекція вдвох (бінарна лекція) це різновид лекції проблемного змісту у формі діалогу двох викладачів;

– лекція із заздалегідь запланованими помилками розрахована на стимулювання студентів до постійного контролю запропонованої інформації (пошук помилки: змістовної, методологічної, методичної, орфографічної тощо);

– лекція – прес-конференція близька до форми проведення прес-конференцій де викладач називає тему лекції та кожен студент повинен протягом сформулювати питання, що його цікавлять, викладач сортує питання щодо їх смислового змісту і відповідає під час структурованого розкриття теми та проводить підсумкову оцінку питань як відображення знань та інтересів слухачів;

– лекція-візуалізація зводиться до зв'язного, розгорнутого коментування викладачем підготовлених наочних матеріалів, що повністю розкриває тему цієї лекції. Найкраще використовувати різні види візуалізації;

– лекція-бесіда є найбільш поширеною та передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. До участі в лекції-бесіді можна залучити різними прийомами, так, наприклад, активізація студентів питаннями на початку лекції та по її ходу, як уже описувалося в проблемній лекції, питання можуть бути інформаційного та проблемного характеру, для з'ясування думок та рівня поінформованості щодо аналізованої теми, ступеня їхньої готовності до сприйняття наступного матеріалу;

– лекція-дискусія відрізняється від лекції-бесіди, викладач використовує відповіді слухачів на свої запитання а також організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами;

– лекція із розбором практичних ситуацій де слухачі аналізують та обговорюють практичні мікроситуації та обговорюють їх спільно а викладач намагається активізувати участь в обговоренні окремими питаннями, зверненими до студентів, представляє різні думки, щоб розвинути дискусію, прагнучи направити її у потрібний напрямок потім підводить слухачів до колективного висновку чи узагальнення;

– відеолекція викладача записується на відеоплівку, може бути доповнена мультимедіа додатками, що ілюструють виклад лекції [2]. Безперечною перевагою такого способу викладу теоретичного матеріалу є можливість прослухати лекцію у будь-який зручний час, повторно звертаючись до найважчих місць та використовувати у дистанційній формі навчання.

«Анатомія людини» – одна з найважливіших фундаментальних дисциплін у системі медичної освіти, що покликана забезпечити формування у майбутніх медиків базисних знань про будову тіла людини. Оптимізація викладання цього предмета має велике значення для освітнього процесу в медичному виші, вимагає постійного вдосконалення освітнього процесу, запровадження сучасних методів та технологій навчання. Предмет «Анатомія людини» – дуже складний, важкий для розуміння та запам'ятовування, зміст його передбачає величезний обсяг теоретичного матеріалу, вивчається на перших двох курсах університету. Саме тому самостійність у навчанні, підвищення рівня відповідальності при занятті анатомією, набуття великої кількості практичних навичок, які має набути майбутній медик, є значущим якісним показником навчання та формування професійної компетентності. Лекційний курс складається з вступних, інформаційних лекцій, які забезпечують мотивацію до розуміння певного розділу «Анатомії» та доводять затребуваність анатомічних знань при подальшому вивченні суміжних теоретичних та клінічних дисциплін Поряд із традиційними методами навчання в деяких лекціях присутні елементи форм активної лекції, які присвячені дослідженням анатомічних закономірностей, варіантів аномалій та вад розвитку, формуванню нових підходів до вирішення сучасних

морфологічних проблем медицини, ілюстрацій значення анатомічних знань для клінічної практики.

Із метою оцінки ефективності інтерактивних методів навчання на кафедрі анатомії викладаються проблемні лекції з дисциплін «Анатомія», які дозволяють забезпечити дидактичні цілі: засвоєння студентами теоретичних знань та розвиток теоретичного мислення з теми; формування пізнавального інтересу до змісту дисципліни «Анатомія людини» та професійної мотивації майбутнього медика. Протягом лекції студент отримує нові знання, закономірності, самостійно намагається знайти вирішення проблемної ситуації.

Для проблемного викладу відбираються найважливіші розділи навчальної дисципліни, які є спрямованими на майбутню професійну діяльність та найскладнішими для засвоєння студентами. Навчальні проблеми (ситуації, питання) надані лектором перед початком вивчення нового матеріалу мають бути практико-зорієнтованими, враховувати пізнавальні можливості майбутніх фахівців, достатньої мотивації, викликати інтерес.

Методику проведення інтерактивної лекції можна продемонструвати на прикладі лекції на тему: «Вступ до ангіології. Основні принципи будови, розгалуження та класифікація кровоносних судин. Мікроциркуляторне русло. Колатеральне кровообіг». До пояснення нового матеріалу лектором запропоновано проблемну ситуацію: «У прийомний спокій надійшов хворий чоловік із різаною раною передньої поверхні в області середньої третини лівого плеча. Під час огляду з рани випливає струмінь крові червоного кольору. Які судини пошкоджені?». Для вирішення цієї ситуації представлені питання:

1. Які судини розташовуються на передній поверхні області середньої третини лівого плеча?

2. Які ділянки кровопостачання розташовані в цій області?

3. Які колотеральні шляхи кровотоку кровопостачають цю ділянку.

4. Яка судина пошкоджена?

Основне завдання лектора: створивши проблемну ситуацію, спонукати студентів до пошуків вирішення проблеми, крок за кроком підводячи їх до мети. Для вирішення проблемної ситуації у студентів недостатньо знань, отже, потрібні нові знання. Лектор проводить проблемний виклад матеріалу, використовуючи мультимедійну презентацію, під час лекції він ставить питання, спонукає студентів до засвоєння теоретичного матеріалу, ведення конспекту, встановлює міжтематичні зв'язки, мотивує до самостійного пошуку відповідей на питання які пропонуються у діалозі лектора та студентів. У лекції лектор висвітлює відділи серцево-судинної системи (кровоносна, лімфатична), кола кровообігу, відображає новітні досягнення анатомічної науки та

шляхи їх практичної реалізації. Логічно, структуровано вивчається будова, розгалуження, класифікація, топографія кровоносних судин та розглядається сучасний стан системи мікроциркуляції, її ланки (гемомікроциркуляторне русло, інтерстиціальний простір, початковий відділ лімфатичної системи), на електронно-мікроскопічному рівні демонструється будову стінки кровоносних та лімфатичних капілярів, механізм проникності, масопереносу, обміну речовин, аналізуються будова, функції, значення коллатерального колообігу.

Із метою покращення засвоєння матеріалу використовуються різноманітні аудіовізуальні засоби: слайди, схеми, макети, рисунки, відеофільми [5]. Відмічено, що найбільш ефективними є використання відеофільмів, які дозволяють візуально побачити проблему, мотивували встановлення взаємозв'язку теорії з практикою шляхом розгляду клінічних питань, покращували запам'ятовування, увагу студентів та зробити об'єктивні висновки необхідні для формування альтернативних підходів у вирішенні проблемної ситуації. Для перевірки вирішення проблемної ситуації студентам пропонуються тести після чого лектор робить узагальнюючі висновки, пропонує продовжити обговорення цих питань на практичних заняттях, при вивченні інших клінічних дисциплін.

Таким чином, лекції з використанням інноваційних методів навчання готують сприятливий ґрунт для засвоєння знань, забезпечують свідоме та міцне оволодіння майбутніми лікарями новими знаннями та новими способами дій, сприяють засвоєнню закономірностей, принципів, змісту науки, що вивчається, осмисленню інформації, розумовому розвитку студентів, формують їх розумну самостійність та творчі здібності.

Список використаних джерел:

1. Байраченко Р. М. Застосування інноваційних технологій під час лекції. *Медсестринство*. 2016. № 1. С. 19–22
2. Голуб Н. М. Проблема взаємодії викладача та студентів у процесі лекцій-візуалізації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 161–167.
3. Зозуля О. В. Шляхи підвищення мотивації під час лекцій як умова організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів дошкільної ланки освіти. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 6. 2018. С. 88–91.
4. Радченко М. І., Голубєва М. О., Бахтіярова Х. Ш. Засоби активізації пізнавальної діяльності студентів на лекціях. *Наукові записки. Том 175. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. С. 29–32
5. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання : монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 418–438.*